

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРГАНІЗАЦІЯ
ТА МЕТОДОЛОГІЯ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

для аспірантів
(здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії)
галузь знань – 08 «Право»,
спеціальність – 081 «Право» / 293 «Міжнародне право»

Харків
«Право»
2024

УДК 1:37.091.64

Н15

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 10 від 15.05 2024 р.)*

Укладачі:

О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань

Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни
Н15 «Організація та методологія наукових досліджень» для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії); галузь знань 08 – «Право», спеціальність – 081 «Право» / 293 «Міжнародне право» / уклад.: Данильян О. Г., Дзьобань О. П. – Харків : Право, 2023. – 44 с.

© Данильян О. Г., Дзьобань О. П., 2024

© ТОВ «Видавничий дім «Право»,
2024

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Організація та методологія наукових досліджень» є фундаментальною методологічною дисципліною, яка має міждисциплінарний характер та охоплює узагальнені проблеми організації, методологічного й методичного забезпечення науково-дослідницької діяльності та практики її здійснення. Відповідна дисципліна призначена для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії).

Метою дисципліни є формування у аспірантів загальних уявлень про теоретико-методологічні основи науково-дослідницької діяльності, правила виконання науково-дослідної діяльності, отримання навичок володіння методами оформлення та порядком представлення результатів різних дослідницьких робіт та використання цих навичок у професійній діяльності.

У результаті вивчення дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» аспіранти повинні:

– **Умати системні знання** щодо головних проблем та ідей сучасної гносеології й епістемології; шляхів наукового пізнання світу, функціонування наукового знання у сучасному інформаційному суспільстві, особливостей взаємозв'язку науки й освіти з сучасними соціальними і правовими проблемами; наукової термінології й основних методів та принципів наукових досліджень; теоретико-методологічних, методичних та організаційних аспектів здійснення науково-дослідницької діяльності; вимог до наукових проектів та технологій їх виконання і оволодіти навичками алгоритму їх використання у вищій школі;

– **уміти аналізувати та розв'язувати** практичні завдання, пов'язані з організацією наукових досліджень, із застосуванням конкретних методів і технологій дослідження соціально-правових систем і процесів; з оформленням і презентацією результатів наукових досліджень; знання основних форм організації навчального процесу і оволодіти навичками алгоритму їх використання;

– **володіти** уміннями й навичками застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у наукових дослідженнях; визначення перспективних напрямків наукових досліджень у предметній

сфері професійної діяльності; адаптації сучасних досягнень науки і наукомістких технологій до науково-дослідного процесу; роботи з науковими текстами.

Для аспірантів передбачено 60 годин лекцій та 20 годин практичних занять. Для самостійної роботи відведено 160 годин.

Форма контролю – іспит.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Організація та методологія наукових досліджень»

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 9 від 22 березня 2024 р.)

Розділ I

НАУКА ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Світоглядно-філософські проблеми науки

Поняття науки. Місце та роль науки у житті сучасного суспільства. Виникнення і розвиток науки. Передісторія науки. Наука і реальний практичний досвід.

Перетворення науки у самостійну форму людської діяльності. Основні концепції науки в сучасності та історії розвитку суспільства. Проблема критеріїв періодизації розвитку науки.

Основні періоди в історичному генезисі науки: переважно особистісно-світоглядна орієнтація науки в суспільстві (від її виникнення до Галілея і Ньютона); переважно технологічна, матеріально-виробнича орієнтація науки (починаючи з XVII ст. і до сучасності); орієнтація на розвиток інтелектуального творчого потенціалу особистості (сучасний етап).

Розвиток науки як закономірний процес. Закономірності і критерії розвитку науки. Характерні риси та тенденції сучасного етапу розвитку науки. Наукова революція і її роль у розвитку системи наукового знання. Особливості сучасної наукової революції. Наука як соціальна система. Система сучасного наукового знання. Структура науки.

2. Наука як соціальний феномен

Наука як особливий вид пізнавальної діяльності та соціальний інститут. Наука як специфічний тип знання. Співвідношення наукового та практичного пізнання. Класифікація наук. Цінності науки.

Загальні функції науки: світоглядна, інтегративна, гносеологічна, методологічна, прогностична. Соціальні функції науки: культурно-світоглядні (галузеві), функції науки як безпосередньої продуктивної сили, функції як соціальної сили, менеджерські функції. Принципи науки: універсализму, комуналізму, незацікавленості, абсолютної неприйнятності плагіату, організованого скептицизму.

Класифікація видів науково-технічної діяльності в Україні. Класифікація галузей наук.

Місце правознавства у системі наук. Об'єкт правознавства. Теоретичні та історичні юридичні науки, галузеві юридичні науки, науки, що вивчають систему, повноваження, принципи діяльності державних органів, науки, що вивчають міжнародне право, прикладні юридичні науки. Головні функції юридичної науки: теоретико-пізнавальна, практично-прикладна, виховна.

3. Традиції й новації в науці

Еволюція підходів до аналізу науки у ХХ ст. Карл Поппер і проблема демаркації. Концепція дослідницьких програм І. Лакатоса. «Нормальна» наука Т. Куна. Концепція «неявного знання» М. Полані і багатоманітність наукових традицій. Сучасні моделі науки. Наука як куматоїд. Типи і зв'язки наукових програм. Наука і соціальна пам'ять. Дослідницькі й колекторські програми. Естафетна модель науки. Конфлікт дослідницьких програм. Новації у розвитку науки. Різноманітність новацій і їх відносний характер. Проблема незнання й відкриття у сучасній науці. Традиції й побічні результати наукових досліджень. Метафоричні програми і взаємодія наук. Переорієнтація з пошуку причин змін і розвитку на аналіз стійкості, стаціонарності й самоорганізації.

Розділ II

ОСНОВИ ГНОСЕОЛОГІЇ Й МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

4. Основи гносеології та методології науки

Пізнання і його види. Суб'єкт і об'єкт пізнання в класичній і не-класичній науці. Головне питання гносеології. Процес пізнання як системний феномен: об'єкт, суб'єкт, засоби пізнання.

Суб'єкт і об'єкт пізнання в класичній і неklasичній науці. Основні положення наукового пізнання. Принципи наукового пізнання: принцип об'єктивності, принцип пояснення множини досліджуваних явищ за допомогою небагатьох загальних підстав, принцип достатньої повноти обґрунтування, принцип системності, принцип єдності аналізу й синтезу, принцип єдності історичного і логічного, принцип сходження від абстрактного до конкретного.

Особливості наукового пізнання. Рівні наукового пізнання: емпіричний, теоретичний, метатеоретичний.

5. Методи наукового пізнання. Філософський рівень методології

Наукові методи у процесі наукового пізнання: роль та функції. Поняття методу, методики, методології. Вимоги до методів наукового пізнання. Ознаки наукових методів. Проблема класифікації методів наукового пізнання. Основні підходи до класифікації методів наукового пізнання: за ступенем загальності, за рівнями наукового пізнання, за етапами дослідження.

Загальний закон пізнання (метод сходження від абстрактного до конкретного) як логічний стрижень процесу наукового пізнання, етапи його здійснення.

Методи наукового пізнання філософського рівня як найбільш загальні принципи й методи наукового пізнання, що виконують регу-

лятивну функцію по відношенню до наукового пізнання. Парадигма як інтегральна характеристика тієї чи іншої науки в певну епоху. Стиль мислення та його функції: критична, селективна, вербальна, прогностична. Наукова картина світу як сукупність загальних наукових уявлень про структуру того чи іншого фрагмента об'єктивної реальності. Архетип теоретичного мислення як сукупність принципів і способів вибору і здійснення теоретичної діяльності для пояснення явищ, відбору її кінцевих результатів. Рефлексія як метод і форма теоретичної діяльності людини. Діалектика й метафізика як два протилежних методологічних підходи до створення філософських систем пізнання й розуміння світу. Редукціонізм у науці та його критика.

6. Загальнонауковий рівень методології

Загальнонаукові методи пізнання. Основні напрямки формування й розвитку загальнонаукового рівня методології. Структура загальнонаукових методів: емпіричні методи, загальнологічні методи і прийоми, евристичні методи.

Методи емпіричного дослідження. Спостереження як цілеспрямоване пасивне вивчення предметів дослідження та основні вимоги до нього. Різновиди спостережень. Експеримент, його особливості, види, стадії та функції. Уявний експеримент як система розумових процедур з концептуальними образами. Порівняння як емпіричний метод і вихідний пункт порівняльно-історичного методу. Описання як емпіричний метод. Підходи до вибору знакових систем позначення при описанні результатів спостереження та експерименту.

Загальнологічні методи і прийоми наукових досліджень. Аналіз та його різновиди. Логічний аналіз як особливий вид аналізу. Синтез як загальнологічний метод. Синтез і емерджентність. Діалектичний взаємозв'язок аналізу й синтезу. Індукція як логічний дослідницький прийом. Види індуктивних узагальнень: популярна індукція, неповна та повна індукція, наукова індукція. Дедукція як метод. Метод абстрагування. Види та рівні (порядки) абстракцій. Філософські категорії як найвищий рівень абстракцій. Узагальнення та його види. Межі

абстрагування у науковому пізнанні. Метод аналогії. Види аналогій. Імовірнісний характер висновків аналогією та вимоги до підвищення їх імовірності. Метод ідеалізації. Відносність ідеалізації. Метод формалізації та його значення у науковому пізнанні. Метод моделювання. Предметне та знакове моделювання. Імітаційне моделювання, види імітаційних моделей. Ізоморфні та гомоморфні моделі. Матеріальні, знаково-концептуальні та символічні моделі. Мовне описання моделей, поняття тезаурусу.

Евристичні методи наукового дослідження. Інтуїція, характерні риси наукової інтуїції.

Методи індивідуального самостимулювання мислительного процесу. Уявний експеримент як метод. Типи уявних експериментів: конструюючі, аналітичні, синтетичні. Методи колективного стимулювання мислительної діяльності. Метод експертних оцінок. Вимоги до експертів. Найбільш відомі методи експертних оцінок: метод Делфі, мозковий штурм, метод аналізу ієрархій.

7. Рівень спеціальних методів наукових досліджень

Спеціальні (специфічні) методи наукового пізнання. Дисциплінарні та міждисциплінарні методи.

Метод конкретно-соціологічних досліджень та його прийоми. Метод контент-аналізу: поєднання номотетичних дослідницьких процедур з ідіографічними. Статистично-математичні методи. Можливості та значення сучасних статистично-математичних методів у науковому пізнанні.

Метод соціально-правового експерименту як спосіб перевірки наукових гіпотез або проєктів.

Кібернетичний метод та можливості й перспективи його застосуванні у пізнанні правової реальності.

Порівняльно-правовий метод. Макро- та мікропорівняння. Юридика компаративістика. Формально-юридичний (нормативно-догматичний) метод, його вузько-цільове призначення. Логіко-юридичний метод. Метод альтернатив і його застосування як спосіб виявлення вразливих місць наукових гіпотез.

8. Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень

Поняття методологічного підходу. Класичні методологічні підходи: історичний, термінологічний. Системний підхід як один із головних напрямків міждисциплінарної методології наукового пізнання. Розробка системного підходу в науці: фактори виникнення та генеза. Неоднозначність тлумачень системного підходу. Основні завдання системного підходу (загальної теорії систем). Методологічна специфіка системного підходу. Поняття системи, основні ознаки систем. Принципи системного підходу: остаточної (глобальної, генеральної) мети; єдності і зв'язаності; модульності; ієрархії; функціональності; розвитку; децентралізації; невизначеності. Системний підхід як синтез індуктивного, дедуктивного та інтуїтивного методів. Основні положення застосування системного підходу на практиці.

Структурно-функціональний підхід: сутність та основні положення. Дослідження функціональних залежностей елементів системи. Застосування структурно-функціонального методу у правових дослідженнях.

Некласичні (сучасні) методологічні підходи: герменевтичний, антропологічний, аксіологічний, феноменологічний.

Синергетичний підхід як методологічна орієнтація у дослідженні відкритих нелінійних систем, що самоорганізуються. Основні поняття синергетики: самоорганізація, відкритість, ентропія, нелінійність, нерівноважність, точка біфуркації, флуктуація, дисипативність, аттрактор. Патерни (зразки) синергетичного мислення.

9. Логіка наукового дослідження і його етапи

Логіка наукового дослідження як послідовність реалізації основних форм наукового пізнання. Основні форми наукового пізнання.

Факт як достовірне знання про одиничне. Формування факту. Види фактів. Роль фактів у науковому пізнанні.

Наукова проблема. Фактори впливу на спосіб постановки й вирішення проблеми. Види проблем: конструктивні, реконструктивні, нерозвинені, розвинені. Псевдопроблеми у науці. Проблемна ситуація як умова постановки проблеми у процесі наукового пізнання.

Наукова гіпотеза. Структура гіпотези. Вимоги до наукової гіпотези. Види гіпотез: загальна, часткова, наукова, робоча. Основні способи перетворення гіпотез у достовірне знання. Доказ гіпотези. Основні елементи доказу: теза, аргумент, демонстрація. Взаємозв'язок між основними елементами доказу.

Концепція та теорія як найбільш розвинені форми наукового пізнання. Теорія як система, що розвивається. Основні елементи теорії: підстави, об'єкти, логіка, установки й ціннісні фактори, сукупність законів і тверджень. Основні функції теорії: синтетична, пояснювальна, методологічна, прогностична.

Наукова парадигма як сукупність фундаментальних наукових установок і уявлень. Роль наукової парадигми у забезпеченні спадкоємності розвитку науки й наукової творчості.

Розділ III

ПРАКСЕОЛОГІЯ

НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

10. Організація наукової діяльності

Інституційна організація сучасної науки. Наукові установи: поняття та різновиди. Організаційна структура наукових установ. Правові основи організації наукових досліджень.

Планування наукової діяльності. Форми фінансування наукових досліджень. Фундаментальні та прикладні дослідження. Правознавство як галузева наука. Вчені звання та посади наукових та науково-педагогічних працівників. Форми підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів.

Доктор філософії. Доктор наук. Етичні стандарти у науковій діяльності. Академічна свобода та академічна мобільність. Наукова спільнота.

11. Наукові публікації: поняття, вимоги, методика підготовки

Поняття публікації. Функції наукових публікацій. Міжнародні та національні наукометричні бази. Електронні наукові видання. Значення друкованих публікацій. Державна регламентація видавничої продукції, термінів та визначень основних видів видань.

Науково-дослідні публікації: монографія, реферат, препринт, тези доповідей, збірник наукових праць. Джерелознавчі публікації. Періодичні та неперіодичні видання. Види наукових неперіодичних видань: книга, брошура, листівка. Наукова стаття як вид наукової публікації. Оглядові, проблемні та метрологічні наукові статті. Вимоги до змісту наукових статей. Структура наукової статті. Нормативний та оптимальний обсяги наукової статті. Вимоги до публікації наукових статей для здобувача наукового ступеня. Функції наукових статей: дослідницька, оціночна, презентаційна, комунікативна. Наукова монографія як вид наукової публікації. Нормативні вимоги до структури,

обсягу, рецензування, тиражу, наявності міжнародного стандартного номера ISBN. Основні відмінності між дисертацією й монографією. Тези наукової доповіді (повідомлення). Основні вимоги до обсягу, структури та оформлення тез наукової доповіді.

12. Процес підготовки наукової роботи

Вибір теми наукового дослідження. Формулювання мети дослідження, конкретних завдань і аспектів опрацювання обраної теми.

Планування наукового дослідження. Робочий план.

Пошук інформації. Документальні джерела інформації. Каталоги й картотеки. Бібліографічні покажчики. Послідовність пошуку документальних джерел інформації. Робота з джерелами інформації. Використання глобальних інформаційних мереж для пошуку й використання інформації.

Поняття плагіату. Моральна та юридична відповідальність дослідника за запозичення інформації.

13. Специфіка і структура наукового тексту.

Основні вимоги до наукового тексту

Науковий текст як спосіб подання наукової інформації. Тексти-констатації й тексти-міркування. Первинні й вторинні наукові тексти. Основні особливості наукового тексту. Методи роботи з науковими текстами: анотування, реферування, складання тез, конспектування, складання великих інформаційних баз, логічне моделювання. Функції наукового тексту.

Дисертація як науковий документ. Основні вимоги й рекомендації, що висуваються до тексту дисертаційного дослідження. Норми наукової комунікації. Правила викладення тексту дисертації. Композиційно-сміслова структура тексту. Стилїстика тексту дисертації. Основні стилі сучасної мови. Основні риси наукового мовного стилю. Функціонально-синтаксичні й спеціальні лексичні засоби. Способи викладення наукового тексту. Авторські докази й аргументація. Спростування хибних суджень і умовиводів.

14. Основні вимоги нормативних документів до оформлення та порядку захисту дисертаційних досліджень

Підготовка докторів філософії та докторів наук в Україні.

Вимоги до структури та змісту дисертації. Загальні вимоги до оформлення дисертації. Подання текстового матеріалу. Загальні правила подання ілюстрацій. Подання таблиць. Загальні правила цитування та посилання на використані джерела. Подання виносок. Оформлення списку використаних джерел. Оформлення додатків.

Основні етапи процесу захисту дисертації. Попередній розгляд дисертації. Подання дисертації до разової спеціалізованої вченої ради. Підготовка до захисту дисертації. Процедура захисту дисертації у разовій спеціалізованій вченій раді.

Скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з порушенням встановленої процедури захисту дисертації.

Скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з виявленням у дисертації та/або наукових публікаціях, в яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема практичного заняття № 1
«Традиції й новацій в науці»
(4 години)

План

1. Генеза і динаміка традиції в науці.
2. Діалектика традицій і новацій в історії розвитку науки.
3. Методологічні новації сучасної науки.
4. Постмодернізм у науці: історичні джерела та сучасна епістемологія.
5. Категоріально-дефінітивний апарат постмодернізму та його застосування у правових дослідженнях.

Рекомендована література:

1. Вихрущ В. О., Козловський Ю. М. Методологія та методика наукового дослідження: підручник. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2020. 335 с.
2. Горбатюк Т. В., Данилова Т. В., Самарський А. Ю. Світ як транзитне мега суспільство: цивілізаційний, культурний, науковий виміри: монографія. Київ: Медінформ, 2016. 407 с.
3. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. Харків: Право, 2019. 368 с.
4. Дутковський І. Взаємодія традицій і новацій у науці. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2013. Випуск 73 (№ 6). С. 136–138.
5. Кириленко К. М. Культура і наука: традиції і інновації (мультидисциплінарний дидактичний контент): навчальний посібник. Умань: Жовтий О. О. [вид.], 2013. 118 с.
6. Максютя М., Соколова О. Філософія науки: гуманітарно-педагогічний синтез: монографія. Херсон: ОЛДІ-плюс, 2020. 307.

7. Методологія і психологія гуманітарного пізнання: колект. монографія / А. В. Фурман та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 997 с.
8. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки: навчальний посібник. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2016. 181 с.
9. Пунченко О. П. Методологічні новації у сучасному науковому пізнанні. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2014. № 57. С. 27–37.
10. Роджерс Е. М. Дифузія інновацій / пер. з англ. В. Старка. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 591 с.
11. Фурман А. В. Ідея і зміст професійного методологування: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 377 с.

Тема практичного заняття № 2
«Загальнонауковий рівень методології»
(4 години)

План

1. Поняття методу. Методи наукового пізнання: вимоги та ознаки. Класифікація методів наукового пізнання: критерії та особливості.
2. Методи емпіричного дослідження: спостереження, експеримент, описання, порівняння.
3. Загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, формалізація, ідеалізація, аналогія, моделювання, абстрагування, узагальнення.
4. Евристичні методи наукового дослідження: інтуїція, методи індивідуального та колективного стимулювання мислительного процесу.

Рекомендована література:

1. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 142 с.
2. Вихрущ В. О., Козловський Ю. М. Методологія та методика наукового дослідження: підручник. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2020. 335 с.

3. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. *Методологія наукових досліджень: підручник*. Харків: Право, 2019. 368 с.
4. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. *Методи правового дослідження. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.* Харків: Право, 2017. Т. 2: *Філософія права* / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. С. 456–459.
5. Денисова А. В. Діалектика і системний підхід як основа методології дослідження проблеми адміністративного нагляду органів виконавчої влади України. *Право і суспільство*. 2016. № 6. С. 108–113.
6. Дзебань А. П., Яроцкий В. Л. *Общеметодологические и эвристические аспекты современных цивилистических исследований. Методология исследования проблем цивилистики: сб. ст., посвящ. памяти проф. А. А. Пушкина* / под ред. Ю. М. Жорнокуя и С. А. Слипченко. Харьков: Право, 2017. С. 176–205.
7. Дзьобань О. П., Яроцький В. Л. Догматичний напрям методології формування сучасної національної доктрини приватного права. *Право України*. 2019. № 1. С. 42–57.
8. Корець М. С. *Методологія наукового дослідження: навчальний посібник*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 145 с.
9. Машков А. *Методология позитивизма в государственно-правовых науках: монографическое исследование*. Київ: Алерта: Правова єдність, 2020. 147 с.

Тема практичного заняття № 3

«Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень»

(4 години)

План

1. Поняття методологічного підходу. Класичні методологічні підходи: історичний, термінологічний.

2. Системний підхід як один із головних напрямків міждисциплінарної методології наукового пізнання.

3. Структурно-функціональний підхід: сутність та основні положення. Застосування структурно-функціонального підходу у правових дослідженнях.

4. Синергетичний підхід як методологічна орієнтація в дослідженні відкритих нелінійних систем, що самоорганізуються. Синергетичний підхід у правознавстві.

Рекомендована література:

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. Харків: Право, 2019. 368 с.
2. Дзьобань О. П., Яроцький В. Л. Герменевтичний метод у сучасних цивілістичних дослідженнях: до питання про доцільність застосування. *Інформація і право*. 2017. № 2 (21). С. 5–12.
3. Дзьобань О. П., Яроцький В. Л. Соціологічний та аксіологічний напрямки сучасних правових досліджень. *Інформація і право*. Київ, 2018. № 1 (24). С. 5–13.
4. Енциклопедія соціогуманітарної інформології / координатор проекту та заг. ред. проф. К. І. Беляков. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 1. 472 с.
5. Енциклопедія соціогуманітарної інформології / координатор проекту та заг. ред. проф. К. І. Беляков. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. 436 с.
6. Корець М. С. Методологія наукового дослідження: навчальний посібник. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 145 с.
7. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2016. 206 с.
8. Малигіна В. Д., Холодова О. Ю., Акімова. Л. М. Методологія наукових досліджень: монографія. Рівне: НУВГП, 2016. 247 с.
9. Матвеева О. Л., Тихенко О. М., Трофімов І. Л. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: НАУ, 2018. 195 с.
10. Машков А. Методология позитивизма в государственно-правовых науках: монографическое исследование. Київ: Алерта: Правова єдність, 2020. 147 с.

11. Сурмин Ю. П., Бидзюра І. П. Учебник для ученого. Методологія і логіка наукового дослідження. Київ: Принт Сервіс, 2014. 848 с.

Тема практичного заняття № 4
**«Оприлюднення результатів наукових досліджень.
Наукові публікації: поняття та вимоги»**
(4 години)

План

1. Наукові публікації: суть та призначення.
2. Різновиди наукових текстів (оглядовий, методологічний, емпірико-фактологічний, теоретичний, пояснювальний, додатковий) та їх поєднання.
3. Мова і стилістика наукового тексту.
4. Характеристика основних наукових публікацій, у яких відображаються основні результати дисертаційних досліджень.
5. Наукометричні бази даних та показники цитованості науковця.
6. Поняття плагіату і відповідальності за нього.

Рекомендована література:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: колективна монографія / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Горошкіна О. М., Шутова Л. І. Науковий текст: особливості мови та стилю: навчально-методичний посібник для аспірантів. Луганськ: Світанок, 2013. 138 с.
3. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. Харків: Право, 2019. 368 с.
4. ДСТУ 3017:2015. Видання. Основні види, терміни та визначення. [Чинний від 2016-07-01]. Вид. офіц. Київ, 2016. 16 с.

5. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 42 с.
6. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. [Чинний від 2015-06-22]. Вид. офіц. Київ, 2016. 16 с.
7. Енциклопедія соціогуманітарної інформології / координатор проекту та заг. ред. проф. К. І. Беляков. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. 436 с.
8. Лисенко Н. О., Піддубна Н. В., Тележкіна О. О. Культура наукової мови: навчальний посібник. Харків: Тім Пабліш Груп, 2015. 271 с.
9. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. Київ: Наукова думка, 1976. 288 с.
10. Семеног О. М., Рудь О. М. Культура фахової мови: навчальний посібник. Суми: РВВ СОІППО, 2014. 260 с.
11. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.): лист МОН України від 23.10.2018 р. № 1/9–650. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>.

Тема практичного заняття № 5

«Основні вимоги нормативних документів до оформлення та порядку захисту результатів дисертаційних досліджень» (4 години)

План

1. Вимоги до структури та змісту дисертації.
2. Загальні правила цитування та посилання на використані джерела. Оформлення списку використаних джерел.
3. Основні етапи процесу захисту дисертації.
4. Скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії.

Рекомендована література:

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. Харків: Право, 2019. 368 с.
2. Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1197. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1197-2021-%D0%BF#Text>.
3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
4. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: Наказ МОН України від 12.01.2017 р. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17#Text>.
5. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах): Постанова Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>.
6. Про затвердження Порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам: Наказ МОН України від 14.01.2016 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0183-16#Text>.
7. Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-%D0%BF#Text>.
8. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.02.1995 р. № 51/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
9. Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук: Наказ МОН України від 23.09.2019 р. № 1220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1086-19#Text>.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Деякі питання реалізації статті 54 Закону України «Про вищу освіту»: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 656. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/656-2015-%D0%BF#Text>.
2. ДСТУ 3017:2015. Видання. Основні види, терміни та визначення. [Чинний від 2016-07-01]. Вид. офіц. Київ, 2016. 16 с.
3. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 42 с.
4. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. [Чинний від 2015-06-22]. Вид. офіц. Київ, 2016. 16 с.
5. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
6. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.05.2023 р. № 502. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502-2023-%D0%BF#Text>.
7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: Наказ МОН України від 12.01.2017 р. №40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17#Text>.
8. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>.
9. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах): Постанова Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>.
10. Про затвердження Порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам: Наказ МОН України від 14.01.2016 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0183-16#Text>.

11. Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-%D0%BF#Text>.
12. Про затвердження Порядку реалізації права на академічну мобільність: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#n8>.
13. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.
14. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.02.1995 р. № 51/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
15. Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 р. № 1298. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF#Text>.
16. Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук: Наказ МОН України від 23.09.2019 р. № 1220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1086-19#Text>.
17. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
18. Про Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо): лист МОН України від 15.08.2018 р. № 1/11-8681. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/akredytatsiya/instrukt-list/1-11-8681-vid15082018-rekomendatsii-shchodo-zapobigannya-akademichnomu-plagiatu.pdf>.
19. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.): лист МОН України від 23.10.2018 р. № 1/9–650. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>.

Література
Основна література

1. Грабович О. М., Кузнецов В. І. Філософія наукових теорій. Нарис перший: назви та реалії: монографія / відп. ред. Т. В. Гардашук. Київ: Наукова думка, 2023. 517 с.
2. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Харків: Право, 2023. 488 с.
3. Дзьобань О. П. Філософія науки: підручник. Київ; Одеса: Фенікс, 2024. 516 с.
4. Соколова О. Філософія науки: гуманітарно-педагогічний синтез: монографія. Херсон: ОЛДІ-плюс, 2020. 307 с.
5. Рубанець О. М. Філософські проблеми наукового пізнання: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2022. 228 с.

Додаткова література

1. Барко В. В. Методи дослідження індивідуально-особистісних властивостей працівників Національної поліції України: монографія. Харків: Факт, 2024. 378 с.
2. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Віртуальність у соціальному середовищі: просторовий модус. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*. 2021. № 1 (48). С. 34–50.
3. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Інформатизація як атрибут інформаційного суспільства: від ретроспекції до сучасної рефлексії. *Інформація і право*. 2022. № 1 (40). С. 9–20.
4. Дзьобань О. П., Данильян О. Г. Віртуальна реальність і кіберпростір як атрибути сучасного суспільства. *Інформація і право*. 2020. № 4 (35). С. 9–21.
5. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Інформаційна революція: соціо-антропологічні та світоглядні трансформації. *Інформація і право*. 2021. № 4 (39). С. 22–34.
6. Енциклопедія соціогуманітарної інформології / координатор проекту та заг. ред. проф. К. І. Беяков. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 1. 472 с.

7. Енциклопедія соціогуманітарної інформології / координатор проекту та заг. ред. проф. К. І. Беляков. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. 436 с.
8. Інформація, інновації, інтелектуальна власність та їх захист в Україні: досвід пізнання, проблеми розуміння та шляхи їх вирішення: монографія / кол. авт.: С. Г. Гордієнко, О. П. Дзьобань, В. Я. Настюк, О. В. Соснін, М. С. Гордієнко, О. С. Гордієнко; за заг. ред. С. Г. Гордієнка. Київ: Юрінком Інтер, 2023, 772 с.
9. Кіпенський А. В., Тарароєв Я. В. Техніка, наука і духовність у ХХІ сторіччі: філософський аналіз. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2023. № 1. С. 6–14.
10. Кодекс академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/01/kodeks_akademichnoi%CC%88_dobrochesnosti-1.pdf.
11. Максютя М., Соколова О. Філософія науки: гуманітарно-педагогічний синтез: монографія. Херсон: ОЛДІ-плюс, 2020. 307.
12. Петрушенко В. Гносеологія та епістемологія: навчальний посібник. Львів: Новий Світ. 2000, 2018. 201 с.
13. Правнича наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану: монографія / редкол.: В. А. Журавель (співголова), Н. С. Кузнецова (співголова), О. М. Бандурка та ін. Харків: Право, 2023. 902 с.
14. Соціокультурні передумови трансформації методології науки: монографія / С. В. Вільчинська та ін.; відп. ред. М. Ю. Савельєва, Т. Д. Суходуб. Київ: ЦГО НАН України: Четверта хвиля, 2020. 214 с.
15. Філософські проблеми наукового пізнання: навчально-методичний посібник для здобувачів освітньо-наукового рівня вищої освіти / П. В. Квіткін, О. П. Дзьобань, О. Ю. Панфілов, Р. В. Гула та ін. Харків: ХНУПС, 2021. 228 с.
16. Bytiak Y. P., Danilyan O. G., Dzeban A. P., Kalynovskyi Y. Yu., Finin H. I. Cyberspace and virtual reality as characteristics of the information society. *Revista Inclusiones*. 2021. Vol. 8. № 1. P. 332–349.
17. Bytiak, Y., Danilyan, O., Dzeban, A., Kalinovsky, Y., Chalapko, V. Information society: the interaction of tradition and innovation

- in communicative processes. *Amazonia Investiga*. 2020. Volume 9. Issue 27. P. 217–226.
18. Danilyan O., Dzeban O., Kalynovskyi Y. Social instability as a global trend of the modern world. *Cogito*. 2022. Vol. XIV. Iss. 3. P. 141–161.
 19. Getman A. P., Danilyan O. G., Dzeban A. P., Kalynovskyi Yu. Yu. Modern ontology: reflection on the continuity of cyberspace and virtual reality. *Revista de Filosofia*. 2022–3 (Sep-Dic). Vol. 39. № 102. P. 78–94.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/>.
2. Офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/>.
3. Офіційний веб-сайт українського інституту національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>.
4. Офіційний веб-сайт інституту філософії імені Г. С. Сковороди. URL: <http://www.filosof.com.ua/>.

СЕНМК

Стандартизований навчально-методичний комплекс кафедри філософії. URL: <https://library.nlu.edu.ua/senmk/itemlist/category/120-kafedra-filosofii.html>.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Напрямок підготовки	Характеристика навчальної дисципліни
		аспірантура
Кількість кредитів – 5	Підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії	Обов'язкова
Індивідуальне науково-дослідне завдання не передбачено		Рік підготовки: перший
Загальна кількість годин – 150		
Загальний розподіл годин: аудиторних – 80 год. самостійної роботи – 70 год.	Освітньо-науковий рівень: доктор філософії	Лекції : 60 год.
		Практичні заняття : 20 год.
		Самостійна робота : 70 год.
		Вид контролю: іспит

ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- підготовка до практичних занять;
- самостійне вивчення додаткової літератури та додаткових питань;
- робота з інформаційними ресурсами;
- підготовка до розгляду практичних дослідницьких завдань;
- підготовка до презентації результатів наукових досліджень;
- підготовка до іспиту згідно з переліком розроблених кафедрою питань.

ВИДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ:

- лекції;
- семінарські заняття;
- виконання індивідуальних творчих пошукових завдань.

КРИТЕРІЇ

ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

1. Організація поточного контролю. Оцінювання знань аспірантів з навчальної дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» здійснюється на основі результатів поточного контролю (ПК). Загальним об'єктом оцінювання знань аспірантів є відповідні частини навчальної програми дисципліни, засвоєння яких перевіряється під час ПК.

Завданням ПК є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу, здатності осмислити зміст окремих тем чи розділу, умінь застосовувати отримані знання при вирішенні дослідницьких завдань.

Об'єктами ПК знань аспірантів є: систематичність та активність роботи на лекціях, семінарських заняттях (відвідування відповідних форм навчального процесу, активність та рівень знань при обговоренні питань), виконання контрольних завдань, інші форми робіт. Оцінювання результатів ПК здійснюється викладачем наприкінці вивчення навчальної дисципліни.

2. Критеріями оцінювання ПК є:

а) активність та рівень знань під час обговорення питань семінарських занять, відвідування відповідних форм навчального процесу, самостійне вивчення окремих тем чи питань, інші форми робіт (від 0 до 20 балів);

б) оцінка за контрольні роботи, які проводяться у процесі вивчення I та II розділів дисципліни (від 0 до 15 балів за кожну роботу). Конкретний перелік питань до письмової контрольної роботи, порядок і час її виконання, критерії оцінювання визначає викладач кафедри й доводить до відома аспірантів на початку навчального семестру. Виконання контрольних робіт є обов'язковим.

Підсумковий бал за результатами ПК оформляється перед початком екзаменаційної сесії. Загальна максимальна кількість балів за ПК становить 40 балів за результатами семестру. Мінімальна кількість балів за ПК, яка є допуском до складання екзамену – 25 балів.

У разі невиконання завдань ПК (у разі отримання менше, ніж 25 балів) з об'єктивних причин аспіранти мають право з дозволу викладача скласти їх до екзаменаційної сесії. Час та порядок складання визначає викладач.

3. Підсумкове оцінювання рівня знань аспірантів здійснюється на основі результатів поточного (ПК) та підсумкового контролю знань аспірантів (ПКЗ) за 100-бальною шкалою. Завдання, що виносяться на ПКЗ, оцінюються від 0 до 60 балів.

ПКЗ з дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» проводиться у формі іспиту з основних питань, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати здобуті знання з сучасними соціальними і правовими проблемами та дослідницькими завданнями.

Конкретний перелік питань та завдань, що охоплюють увесь зміст навчальної дисципліни, критерії оцінювання екзаменаційних завдань, порядок і час їх складання, визначаються кафедрою доводяться до аспірантів на початку навчального семестру.

До екзаменаційного білета включаються три питання з курсу дисципліни. Відповідь на кожне питання оцінюється від 0 до 20 балів.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється відповідно до такої шкали:

Оцінка за шкалою ЕСТС	Вимоги до знань, умінь і навичок	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою
A	Аспірант має всебічні системні і глибокі знання в галузі організації та методології наукових досліджень в межах вимог на вчальної програми, уміє формулювати сві-	відмінно	90–100

	тоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань, обґрунтувати свою світоглядну та громадську позицію. Володіє методологією творчої діяльності, уміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань.		
В	Аспірант добре володіє вивченим матеріалом з дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» в межах вимог навчальної програми, намагається формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань, обґрунтувати свою світоглядну та громадську позицію. Володіє методологією наукового пізнання, уміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань. Водночас відповідь має певні неточності.	дуже добре	80–89
С	Аспірант виявляє знання в галузі методології наукових досліджень в межах вимог навчальної програми. Робить спроби формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань. Уміє застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за зразком. Водночас відповідь є недостатньо осмисленою, має помилки й неточності.	добре	75–79
Д	Аспірант відтворює частину навчального матеріалу з методології наукових досліджень і виявляє здатність формулювати висновки на основі отриманих знань та застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань за допомогою викладача. Відповідь його має суттєві помилки.	задовільно	70–74

E	Аспірант відтворює частину навчального матеріалу з методології наукових досліджень і виявляє певну здатність формулювати висновки на основі отриманих знань. Відповідь його має суттєві помилки.	задовільно	60–69
FX	Аспірант відтворює незначну частину навчального матеріалу, виявляє слабку здатність формулювати висновки на основі отриманих знань. Відповідь має суттєві помилки та прогалини.	незадовільно	59 і менше балів

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

1. Принципи науки: універсалізму, комуналізму, організованого скептицизму, неприйнятності плагіату.
2. Суттєві ознаки та функції науки.
3. Принципи наукового пізнання: об'єктивності, системності, єдності аналізу й синтезу, єдності історичного й логічного, сходження від абстрактного до конкретного.
4. Наука як система знань. Наукове знання: критерії та класифікація.
5. Наука як особливий вид діяльності.
6. Наука як соціальний інститут.
7. Загальні закономірності розвитку науки.
8. Класифікація наук. Гуманітарні та природничі науки: критерії розрізнення і особливості.
9. Місце правознавства у системі наук. Загальнонаукові та спеціально-юридичні функції правової науки.
10. Переднаука, її особливості. Характерні риси стародавнього, середньовічного та ренесансного періодів переднауки.
11. Основні етапи розвитку науки (класичний, некласичний, постнекласичний) та їх характеристика.
12. Наукові революції: поняття, сутнісні підстави та особливості. Типи наукових революцій.
13. Перша наукова революція (XVII–XVIII ст.): сутність та характерні риси.
14. Друга наукова революція (кінець XIX – початок XX ст.): сутність та характерні риси.
15. Третя наукова революція (перша половина XX ст.): сутність та характерні риси.
16. Четверта наукова революція (кінець XX ст.): сутність та характерні риси.
17. Академічна добросовісність у науковій діяльності. Плагіат: поняття, ознаки, класифікація, технології.
18. Традиції й новації у науці: різновиди та характерні риси. Діалектика традицій і новацій у розвитку науки.

19. Проблема демаркації науки Карла Поппера.
20. Концепція дослідницьких програм Імре Лакатоса.
21. Концепція науки Томаса Куна.
22. Посткритичний раціоналізм Майкла Полані.
23. Епістемологічний анархізм Пола Фейерабенда.
24. Історичні та ідейні передумови постмодернізму в науці.
25. Деконструктивність як одна з основних рис науки постмодерну.
26. Різномність як одна з основних рис науки постмодерну.
27. Граматологічність як одна з основних рис науки постмодерну.
28. Нарративізм як одна з основних рис науки постмодерну.
29. Абдукція, атракція і кейс-стаді як основні сутнісні риси сучасних наукових та методологічних новацій.
30. Біфуркація й куматоїд як основні сутнісні риси сучасних наукових та методологічних новацій.
31. Рівні наукового пізнання: емпіричний, теоретичний, метатеоретичний. Взаємодія емпіричного й теоретичного рівнів наукового пізнання.
32. Поняття методу. Особливості методу як пізнавального інструменту. Вимоги до методу.
33. Класифікація методів наукового пізнання.
34. Філософський рівень методології, його загальна характеристика. Сутність архетипу теоретичного мислення.
35. Філософський рівень методології, його загальна характеристика. Сутність наукової парадигми.
36. Філософський рівень методології, його загальна характеристика. Філософська рефлексія і картина світу.
37. Методи філософського рівня: діалектичний, метафізичний, рефлексивний, трансцендентальний.
38. Спостереження як емпіричний метод наукового дослідження: особливості, методологічні вимоги та класифікація.
39. Експеримент як емпіричний метод наукового дослідження. Класифікація, особливості, стадії та функції наукового експерименту.
40. Описання й порівняння як емпіричні методи наукового дослідження: різновиди, особливості, методологічні вимоги.
41. Аналіз і синтез як загальнологічні методи, їх взаємозв'язок та особливості застосування у правових дослідженнях.

42. Індукція й дедукція як загальнологічні методи та особливості їх застосування у правових дослідженнях.
43. Абстрагування і конкретизація як загальнологічні методи та особливості їх застосування у правових дослідженнях.
44. Узагальнення й аналогія як загальнологічні методи та особливості їх застосування у правових дослідженнях.
45. Ідеалізація й формалізація як загальнологічні методи та особливості їх застосування у правових дослідженнях.
46. Моделювання як загальнонауковий метод та особливості його застосування у правових дослідженнях. Класифікація та види моделей.
47. Евристичні методи у правових дослідженнях: сутність та особливості застосування. Інтуїція, уявний експеримент. Роль інтуїції у наукових дослідженнях.
48. Метод експертних оцінок. Метод Делфі та особливості його застосування у правових дослідженнях.
49. Метод евристичних питань та метод мозкового штурму і особливості їх застосування у правових дослідженнях.
50. Спеціально-юридичні (специфічні) методи наукового дослідження: метод соціально-правового експерименту, порівняльно-правовий метод.
51. Спеціально-юридичні (специфічні) методи наукового дослідження: формально-юридичний (нормативно-догматичний); логіко-юридичний, метод альтернатив.
52. Класичні методологічні підходи, що застосовуються у наукових дослідженнях: історичний, термінологічний.
53. Системний підхід у наукових дослідженнях: принципи, основні положення та завдання.
54. Логіка застосування системного підходу у наукових дослідженнях.
55. Некласичні методологічні підходи у наукових дослідженнях: антропологічний, аксіологічний, феноменологічний.
56. Герменевтичний підхід. Евристичний потенціал герменевтики у правових дослідженнях.
57. Синергетичний підхід як неklasична методологічна орієнтація у дослідженні відкритих нелінійних систем, що самоорганізуються.

58. Логіка наукового дослідження та його етапи. Факт і проблема як форми наукового пізнання. Проблемна ситуація.
59. Гіпотеза у науковому дослідженні. Види гіпотез та способи їх перевірки.
60. Доказ гіпотези: структура та вимоги. Взаємозв'язок між основними елементами доказу.
61. Підготовка докторів філософії та докторів наук в Україні: загальні положення.
62. Присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам.
63. Наукове дослідження: поняття та класифікація. Об'єкт наукового дослідження.
64. Основні загальні вимоги до наукового дослідження.
65. Науковий текст та його різновиди: оглядовий, методологічний, емпірико-фактологічний.
66. Науковий текст та його різновиди: теоретичний, пояснювальний.
67. Основні методологічні вимоги до наукового тексту. Основні правила цитування у наукових текстах.
68. Основні способи роботи з науковими текстами: анотування, складання тез, конспектування.
69. Реферування і складання інформаційних баз як способи роботи з науковими текстами.
70. Наукові публікації: поняття, функції, класифікація.
71. Наукова стаття як вид наукової публікації: різновиди, вимоги, структура.
72. Монографія як вид наукової публікації: різновиди, вимоги, структура.
73. Наукові доповіді й тези наукових доповідей і повідомлень: основні вимоги.
74. Показники цитованості науковця: різновиди й особливості.
75. Наукометричні бази даних: сутність, різновиди, особливості.
76. Документальні джерела інформації. Поняття, властивості та функції документу.
77. Класифікація документів. Критерії класифікації: знакова природа, конструктивна форма, періодичність.

78. Довідкові та навчальні документи: сутність, призначення, різновиди.
79. Логіка і послідовність виконання дисертаційного дослідження.
80. Інформаційне забезпечення підготовки і написання дисертації: сутність та основні етапи. Первинна фіксація інформації.
81. Бібліографічний пошук за темою дослідження. Система бібліотечних каталогів та їх використання при підготовці наукового дослідження.
82. Основні напрямки використання Інтернет-ресурсів при пошуку наукової інформації. Пошукові системи мережі Інтернет.
83. Загальна характеристика дисертації на здобуття наукового ступеня: структура та формальні вимоги.
84. Особливості мови та стилю дисертації. Форми посилання в дисертації. Вимоги до оформлення списку літератури.
85. Методологічні та нормативні вимоги до основних структурних елементів «Вступу» дисертації.
86. Організаційно-процесуальні аспекти підготовки документів до захисту дисертації у разовій спеціалізованій вченій раді.
87. Порядок присудження наукового ступеня доктора філософії (основні етапи).
88. Методологічні та нормативні вимоги до розділів дисертації.
89. Утворення разової спеціалізованої вченої ради і вимоги до її складу.
90. Скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до підготовки контрольної роботи з дисципліни

«Організація та методологія

наукових досліджень»

1. Загальні положення

Для підвищення теоретичного й методологічного рівня підготовки докторів філософії, забезпечення більш ефективного формування в них наукового світогляду та більш широкого ознайомлення з проблемами сучасної фундаментальної науки, програмою навчальної дисципліни передбачено виконання контрольних робіт, які виконують аспіранти й подають на кафедру філософії для рецензування й попереднього оцінювання професорсько-викладацьким складом.

Остаточна оцінка виставляється після співбесіди викладача із аспірантом. Контрольні завдання, якість виконання яких визнана рецензентом незадовільною, повертаються аспіранту із зауваженнями для доопрацювання й повторно подаються на відповідну кафедру.

Написання контрольної роботи є обов'язковим елементом поглибленої підготовки доктора філософії з тем кожного змістовного модуля. Завдання роботи полягає у самостійному опрацюванні літератури з однієї із запропонованих тем і в оформленні результатів цієї роботи.

Контрольна робота має відображати наукову та дослідницьку компетентність здобувача, його знання, навички, уміння й виступає формою залучення автора до специфіки теоретичної наукової праці.

Компілятивність контрольної роботи не виключає необхідності бути цілісною, завершеною за певною структурою працею, де автору необхідно показати вміння послідовно, логічно викладати зміст поставленої проблеми. Окрім цього, повинно мати місце і творче осмислення, інтерпретація, тлумачення останньої, її хоча б часткове узагальнення, розв'язання як науково значущого завдання.

У контрольній роботі автор повинен продемонструвати власну дослідницьку культуру, знання основних положень як класичної, так

і сучасної літератури з конкретного досліджуваного питання, а також уміння захищати власні судження й умовиводи, викладені в основних положеннях своєї роботи.

2. Структура контрольної роботи

Структура контрольної роботи з дисципліни «Методологія наукових досліджень у правоохоронній сфері» традиційна: вступ, основна частина, висновки.

У *вступі* зазначаються найосновніші положення актуальності проблеми та її значущості. Вступ повинен бути коротким, лаконічним (1–2 абзаци) і переконливим.

В *основній частині* розкривається сама тема роботи. Відповіді на кожне питання повинні містити обґрунтовану й аргументовану інформацію та викладення власного ставлення до сформульованих питань (проблем).

У *висновках* підбиваються підсумки роботи. Висновки повинні бути самостійними, стислими й змістовними і відображати уміння автора формулювати наукові судження й умовиводи відповідно до виконуваного наукового завдання.

Завершує контрольну роботу список використаної літератури.

Зміст роботи має базуватися на матеріалі декількох літературних джерел з аналізом стану проблеми.

3. Вимоги до оформлення контрольної роботи

Як і будь-яка дослідницька робота, контрольна робота із дисципліни «Методологія наукових досліджень у правоохоронній сфері» має бути правильно оформленою (повинен містити точність цитування, адекватність переказу точки зору того чи іншого автора, його поглядів, ідей, висунених проблем і положень, достовірність посилань).

До її оформлення висуваються наступні вимоги:

а) перша сторінка (без номера) відводиться для титульного аркуша (зразок оформлення подається в *додатку*);

б) починаючи з другої сторінки наводиться текст контрольної роботи з послідовним викладенням матеріалу відповідно до постав-

леного завдання. Завершують контрольну роботу загальні власні висновки автора, яких він дійшов у процесі роботи над темою;

в) список літератури, яка вивчається й цитується, складається або відповідно до порядку її використання, або в алфавітному порядку. До списку літератури включаються лише ті джерела, на які є посилання у тексті роботи;

г) заголовки основних структурних частин роботи (**«ВСТУП», «РОЗДІЛИ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ»**) наводяться прописними літерами жирним шрифтом з вирівнюванням по центру. Текст роботи наводиться звичайним шрифтом з вирівнюванням по ширині;

д) обсяг контрольної роботи має становити 7–10 сторінок структурованого основного тексту¹, надрукованого у текстовому редакторі Microsoft Word на аркушах формату А4 шрифтом Times New Roman 14 pt через 1,5 інтервали. Поля: зверху – 2 см, знизу – 2 см, справа – 1,5 см, зліва – 2,5 см, абзацний відступ – 1,25 см.

Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводиться в контрольній роботі, можна знайти у ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

¹ Титульний аркуш, зміст і список використаної літератури до обсягу основного тексту не входять!

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Кафедра філософії

РОЗВИТОК НАУКИ ЯК ЗАКОНОМІРНИЙ ПРОЦЕС

Контрольна робота з дисципліни
«Організація та методологія наукових
досліджень»
аспіранта кафедри цивільного права № 2
Герасименка Ореста Тарасовича

Харків – 2024

Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Тема	Усього годин	У тому числі:		
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
Розділ I. Наука як особлива форма соціальної діяльності					
1.	Світоглядно-філософські проблеми науки	3	2	0	1
2.	Наука як соціальний феномен	3	2	0	1
3.	Традиції й новації в науці	10	4	4	2
Розділ II. Основи гносеології й методології наукових досліджень					
4.	Основи гносеології та методології науки	8	4	0	4
5.	Методи наукового пізнання. Філософський рівень методології	8	4	0	4
6.	Загальнонауковий рівень методології	16	8	4	4
7.	Рівень спеціальних методів наукових досліджень	16	4	0	12
8.	Міждисциплінарні підходи та методи наукових досліджень	30	8	4	18
9.	Логіка наукового дослідження і його етапи	12	4	0	8
Розділ III. Праксеологія наукових досліджень					
10.	Наукове дослідження: сутність та основні вимоги. Наукові тексти	6	4	0	2
11.	Оприлюднення результатів наукових досліджень. Наукові публікації: поняття, вимоги, методика підготовки	12	4	4	4
12.	Процес підготовки наукової роботи	8	4	0	4
13.	Специфіка і структура наукового тексту. Основні вимоги до наукового тексту	2	0	0	2
14.	Основні вимоги нормативних документів до оформлення дисертаційних досліджень	16	8	4	4
15.	Основні вимоги нормативних документів до порядку захисту дисертації	6	4	0	2
Усього:		150	60	20	70

ЗМІСТ

Вступ	3
Програма навчальної дисципліни	5
Плани практичних занять	15
Список рекомендованої літератури	22
Опис навчальної дисципліни	27
Критерії оцінювання знань здобувачів освіти	28
Контрольні питання для підготовки до іспиту	32
Методичні вказівки до підготовки контрольної роботи	37
Структура навчальної дисципліни	41

Навчальне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

для аспірантів
(здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії)
галузь знань – 08 «Право»,
спеціальність – 081 «Право» / 293 «Міжнародне право»

У к л а д а ч і:

Данильян Олег Геннадійович
Дзьобань Олександр Петрович

Відповідальний за випуск *О. Г. Данильян*

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *О. А. Лисенко*

Підписано до друку 30.05.2024. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 2,6. Обл.-вид. арк. 1,5. Тираж 100 прим.

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

Е-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

Е-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017